

УДК 911.3

Н.А. Серокурова

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНЕ РАЙОНУВАННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті висвітлюється аналіз стану та особливостей використання туристсько-рекреаційного, туристичного та кадрово-управлінського потенціалу Харківської області на сучасному етапі. Було застосовано кластерний аналіз, який дозволив провести районування області за значним переліком індексів, що характеризують окремі складові туристсько-рекреаційного потенціалу області.

Ключові слова: туристсько-рекреаційний потенціал, туристичний потенціал, кадрово-управлінський потенціал, кластерний аналіз.

N. Serokurova

TOURIST-RECREATIONAL ZONING OF KHARKIV REGION

The article analyses the state and features of tourist-recreational, tourist and administrative staff potential use of Kharkiv region at the present stage. A cluster analysis has been used in this article. It has allowed to carry out zoning of the region according to a considerable list of indexes that characterize individual constituents of tourist – recreational potential of the area.

Keywords: tourist-recreational potential, tourist potential, administrative staff potential, cluster analysis.

Н.А. Серокурова

ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОЕ РАЙОНИРОВАНИЕ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье освещается анализ состояния и особенностей использования туристско-рекреационного, туристического и кадрово-управленческого потенциала Харьковской области на современном этапе. Был применён кластерный анализ, позволивший провести районирование области по значительному перечню индексов, которые характеризуют отдельные составляющие туристско-рекреационного потенциала области.

Ключевые слова: туристско-рекреационный потенциал, туристический потенциал, кадрово-управленческий потенциал, кластерный анализ.

Вступ. Вивчення теоретичних і практичних засад відпочинку та ресурсів почалось в Україні у середині 60-х років 20 століття. Ці дослідження з часом стали основою формування нових наукових напрямів у соціально-економічній географії, були відгуком на соціальне замовлення керівництва держави та суспільні потреби населення, рівень добробуту якого значно підвищився. Своєрідним поштовхом вивчення питань ресурсів відпочинку сприяв і досвід зарубіжних країн в організації рекреаційно-туристських територій [1].

Вихідні передумови дослідження. На сучасному етапі розвитку в Україні майже всі авторитетні науковці – М.Д. Пістун, Я.Б. Олійник, А.П. Голяков, А.Г. Топчів, О.О. Любіцева, А.В. Степаненко, Г.В. Балабанов та інші у своїх роботах, присвячених новітнім тенденціям розвитку суспільної географії, обов'язково виокремлюють рекреаційну географію, географію туризму як напрями розвитку вітчизняної суспільної географії [2, 4-8].

Метою статті є аналіз сучасного стану та особливостей використання туристсько-рекреаційного потенціалу Харківської області на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз дає змогу виявити структуру інтегрального індексу туристсько-рекреаційного потенціалу (рис.1), з якого видно, що майже половина (47%) туристсько-рекреаційного потенціалу Харківської області припадає саме на потенціал туристсько-

рекреаційних ресурсів. На другому місці за ступенем впливу є кадрово-управлінський потенціал (37%) і лише третє місце за значущістю займає рівень розвитку туристичної інфраструктури (16%).

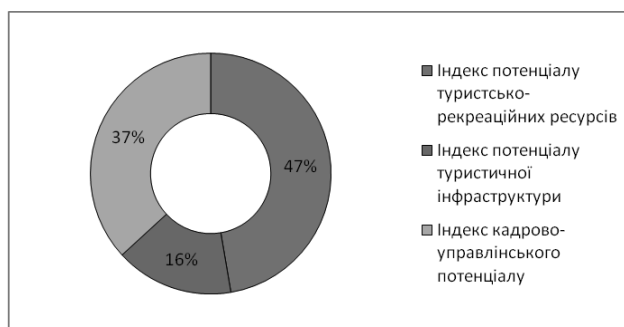

Рис. 1. Структура інтегрального індексу туристсько-рекреаційного потенціалу

На основі отриманих індексів нами було розраховано інтегральний індекс туристсько-рекреаційного потенціалу Харківської області для кожного з її адміністративних районів (рис.2) [3]. Добре видно, що туристсько-рекреаційний потенціал Харківського району значно перевищує відповідні потенціали інших районів (розбіжність показників досягає співвідношення 3:1).

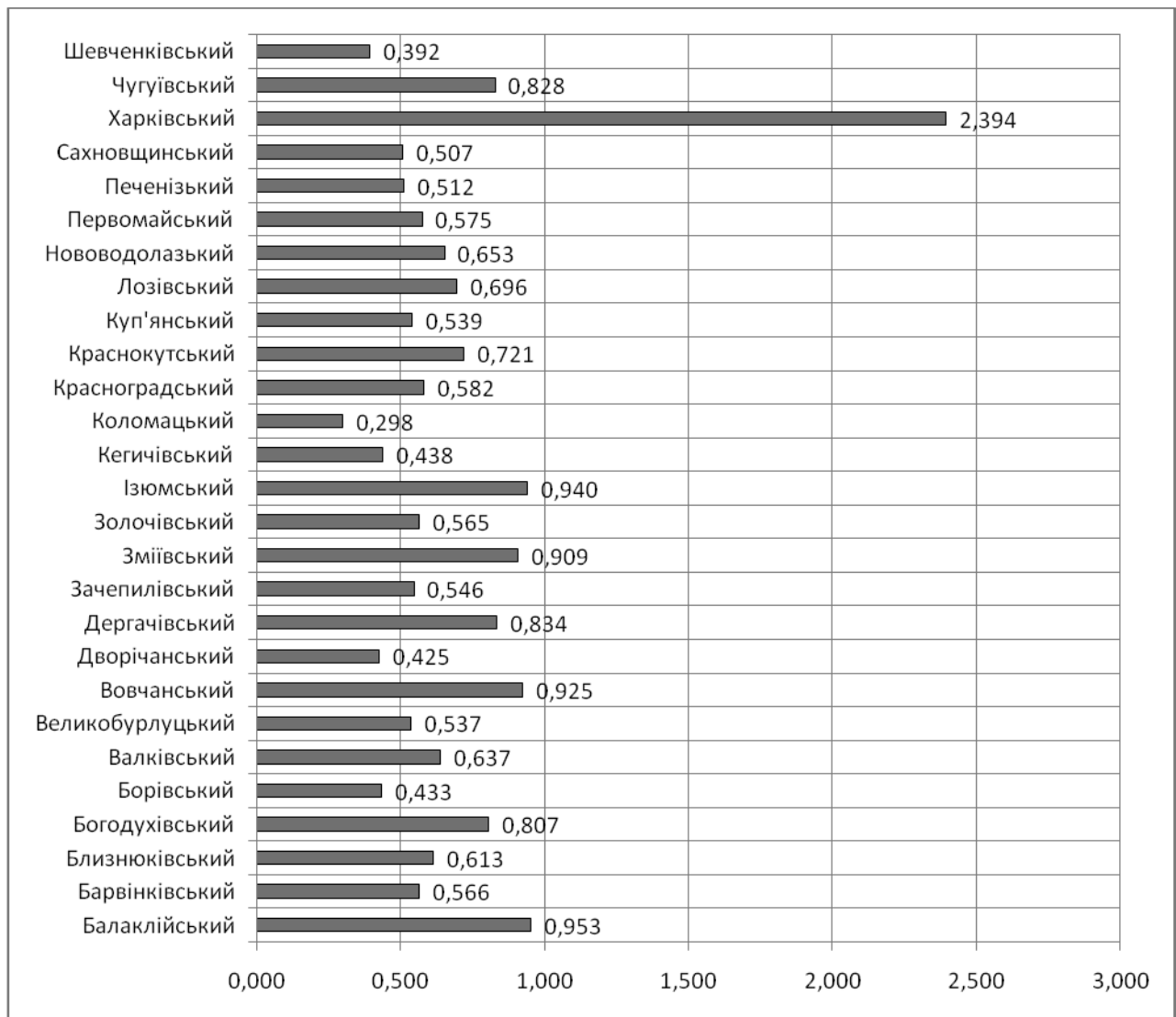

Рис.2. Інтегральний індекс туристсько-рекреаційного потенціалу по районах Харківської області

Для туристсько-рекреаційного районування Харківської області нами було застосовано кластерний аналіз, який дозволив провести групування районів області за значним переліком індексів, що характеризують окремі складові туристсько-рекреаційного потенціалу:

1. Забезпеченість спелеоресурсами.
2. Забезпеченість рослинними ресурсами.
3. Забезпеченість кліматичними ресурсами.
4. Забезпеченість водними ресурсами.
5. Забезпеченість природно-антропогенними ресурсами.
6. Забезпеченість історико-культурними ресурсами.
7. Забезпеченість суб'єктами туристичної діяльності.
8. Забезпеченість готельною інфраструктурою.
9. Забезпеченість музеями.
10. Транспортна доступність районів області.
11. Забезпеченість об'єктами спортивної інфраструктури.
12. Забезпеченість закладами харчування.
13. Забезпеченість санаторно-лікувальними закладами.

14. Забезпеченість кадровим та управлінським потенціалом.

Результати групування наведено на рис.3.

На нашу думку, доцільним є виокремлення 4-х груп районів за рівнем туристсько-рекреаційного потенціалу, що сформований на рівні 1,0 (рис.3). Окреслимо, які регіони потрапили в однакові кластери (таб.).

Аналіз туристсько-рекреаційного потенціалу Харківської області свідчить, що регіон має всі передумови для розвитку туризму:

– природно-географічні ресурси: спелеографічні, кліматичні, водні ресурси, біорізноманіття – усе це сприятливе для розвитку туризму;

– природно-антропогенні ресурси: парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендропарки, гідропарки, ландшафтні парки, інші об'єкти, які дають змогу організації різноманітних екологічних видів туризму та відпочинку;

– історико-культурні туристичні ресурси: пам'ятки історії, археології, культури, архітектури, музеї, театри і т. ін.;

– досить розвинену мережу закладів туристичної інфраструктури, густу мережу магістральних

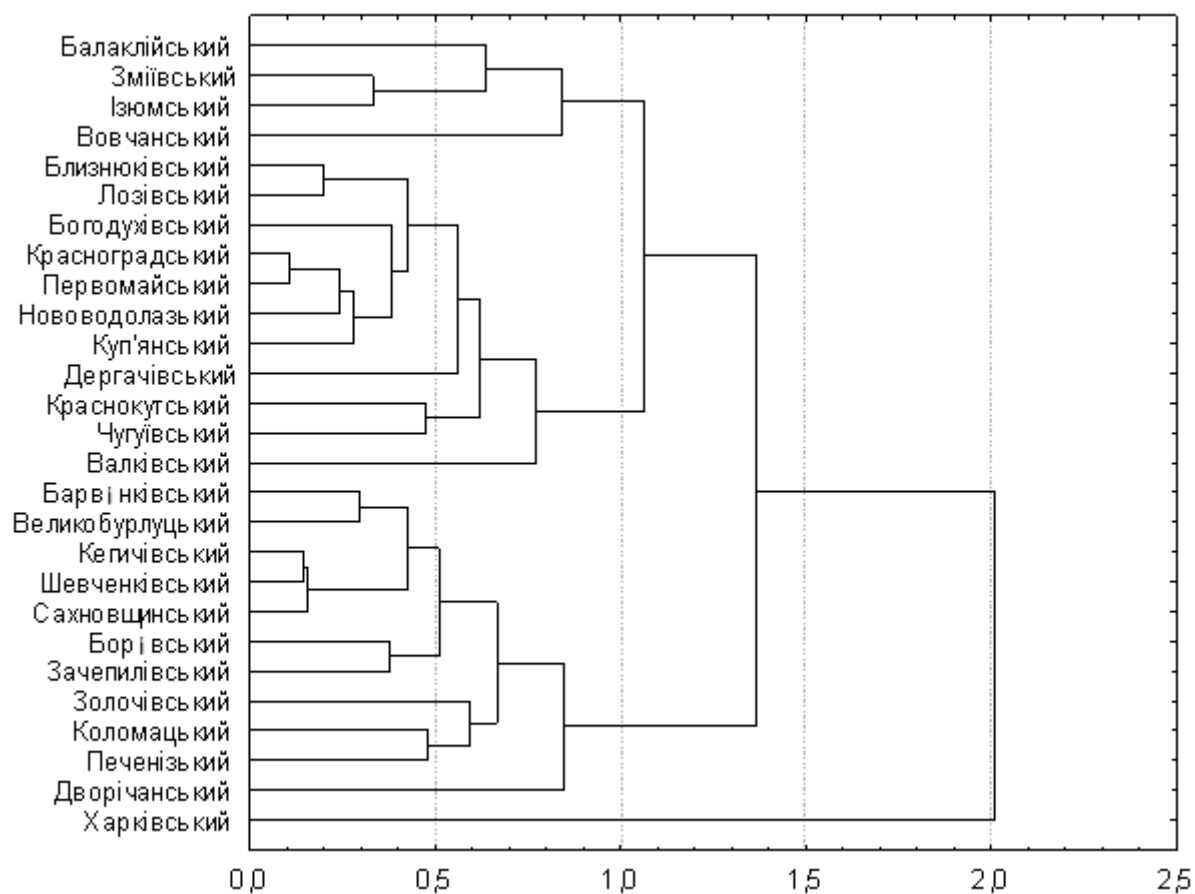

Рис.3. Групування районів Харківської області за спільністю ознак

Таблиця

Групування районів за результатами кластерного аналізу (складено автором)

Кластер	Райони		Значення інтегрального індексу туристсько-рекреаційного потенціалу	Тип кластера
Кластер 1	Харківський	2,394	2,394	3 високим рівнем розвитку потенціалу
Кластер 2	Балаклійський	0,953	0,909 <Індекс< 0,953	3 відносно високим рівнем розвитку потенціалу
	Ізюмський	0,909		
	Зміївський	0,925		
	Вовчанський	0,940		
Кластер 3	Близнюківський	0,613	0,539 <Індекс< 0,834	Із середнім рівнем розвитку потенціалу
	Лозівський	0,696		
	Богодухівський	0,807		
	Красноградський	0,582		
	Первомайський	0,575		
	Нововодолазький	0,653		
	Куп'янський	0,539		
	Дергачівський	0,834		
	Краснокутський	0,721		
	Чугуївський	0,828		
	Валківський	0,637		
Кластер 4	Барвінківський	0,566	0,298 <Індекс< 0,566	3 низьким рівнем розвитку потенціалу
	Великобурлуцький	0,537		
	Кегичівський	0,438		
	Шевченківський	0,392		
	Сахновщинський	0,507		
	Борівський	0,433		
	Зачепилівський	0,546		
	Дворічанський	0,425		
	Золочівський	0,565		
	Коломацький	0,298		
Печенізький	0,512			

автомобільних і залізничних шляхів, наявність аеропорту державного і міжнародного значення;

– подальший розвиток туристичної освіти в регіоні, що поступово буде покращувати кадрово-управлінський потенціал туристської діяльності.

Результат аналізу наявних у Харківському регіоні складових туристично-рекреаційного потенціалу свідчить про об'єктивні передумови входження регіону до привабливих з точки зору туризму територій України. Але більшість туристських об'єктів, які знаходяться в області, особливо поза межами міста Харкова, здебільшого залишаються невідомими для туристів. Причинами такого положення можна назвати: слабкий розвиток туристичної інфраструктури у сільських районах, недостатнє інформаційне забезпечення, невизначеність у пріоритетних напрямках розвитку туризму й екскурсій та інші проблеми розвитку регіонального туризму.

Як показав проведений аналіз складових туристсько-рекреаційного потенціалу, по окремих показниках в останні роки прослідковується позитивна, хоча досить повільна, динаміка, зокрема збільшуються кількість суб'єктів туристичної діяльності, число іноземних гостей, кількість і питома вага пізнавальних шкільних та краєзнавчих подорожей. У той же час невіршеними залишаються питання значного переважаючого у структурі потоків виїзного туризму як такого, що виносить гроші з регіону і держави, не сприяючи розвитку місцевої соціальної сфери. Крім того, в регіоні

недостатньо розвинений внутрішній туризм. Основним споживачем і виробником екскурсійних послуг виступає місцеве населення, серед якого левову частку складають мешканці Харкова та інших міст. Таке положення пояснюється тим, що в обласному центрі та містах області проживає близько 2 млн осіб (це складає понад 2/3 усього населення області); доходи, рівень життя і рівень освіти міського населення (тобто ті фактори, від яких прямо залежить зростання кількості туристів) значно вищі, ніж аналогічні показники сільських мешканців.

Висновки. Незважаючи на досить великий туристсько-рекреаційний потенціал Харківської області, його використання є досить незначним та потребує оптимізації. Більшість туристичних організацій Харківської області пропонує виїзди за межі країни і лише третина організовує дозвілля на території України (в основному, це подорожі під час відпусток на морське узбережжя або на гірськолижні курорти); лише 10 % операторів пропонують екскурсії по місту, відпочинок та лікування у місцевих санаторіях, одноденні краєзнавчі екскурсійні маршрути територією області. Особливо яскраво ця диспропорція проявляється у подорожах з метою дозвілля, відпочинку, спортивно-оздоровчого туризму, меншою мірою – у подорожах зі службовою, діловою, навчальною метою.

**Рецензент – кандидат економічних наук,
професор В.І. Сідоров**

Література:

1. Бейдик О.О. Методологія та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України [Текст]: дис. ... д-ра геогр. наук: 11.00.02 / О.О. Бейдик. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. – 424 с.
2. Голіков А.П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів [Текст]: навч. посіб. / А.П. Голіков. – К.: Знання, 2009. – 222 с.
3. Головне управління статистики у Харківській області: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net>
4. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) [Текст]: навч. посібник / О.О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2006. – 436 с.
5. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України [Текст]: навч. посібник / О.О. Любіцева, Є.В. Панкова, В.І. Стафійчук. – К.: Альтерпрес, 2007. – 369 с.
6. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії [Текст]: навч. посібник / М.Д. Пістун. – К.: Вища шк., 1996. – 231 с.
7. Топчиев А.Г. Пространственная организация географических комплексов и систем [Текст] / А.Г. Топчиев. – К., Одеса: Вища шк., Голов. вид-во, 1988. – 187 с.
8. Топчиев О.Г. Основи суспільної географії [Текст]: навч. посібн. / О.Г. Топчиев. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.